

2. ÜNİTE Eğitim

Destegi:KAMUSAL VE BÜYÜK MEKANLARDA AFETLERE HAZIRLIK VE MÜDAHALE

EĞİTİM MODÜLÜ 8: Kamusal ve Büyük Mekan Afetlerinde Yanlış Bilgilendirme ve Dezenformasyonla Mücadele

Yazar: [Von Hope / VETREADY Projesi Ortaklığı]

Proje Numarası: 2024-1-ES01-KA220-VET-000257287

Co-funded by
the European Union

Eğitim Modülünün Amacı

Genel amaç: Öğrencilere, kamusal acil durumlar ve büyük ölçekli afetler sırasında yanlış bilgi ve dezenformasyonu tespit etme, bunlara müdahale etme ve yayılmasını önleme becerileri kazandırmak. Öğrenciler, yanlış bilgileri tanıyabilecek, risklerini anlayabilecek ve kriz durumlarında etkili iletişim stratejileri uygulayabileceklerdir.

Eğitim modülünün süresi: 2,6 akademik saat

- **Değerlendirme yöntemi:** Eğitim modülünün tamamlanmasının ardından çoktan seçmeli sınav
- **Hedef Gruplar:** Mesleki Eğitim öğrencileri, Sürekli Mesleki Eğitim öğrencileri, Diaspora öğrencileri, Mesleki Eğitim ve Sürekli Mesleki Eğitim eğitmenleri
- **Öğrenciler için Tanınma:**
Tamamlama Sertifikası (resmi olmayan eğitim programı)
- **Eğitimciler için Tanınma:**
Mesleki Yeterlilik Geliştirme Sertifikası
- T3.2 kategorisinde hedeflenen çapraz ESCO becerisi: Proaktif bir yaklaşım benimseme

Eğitim Modülünün Öğrenme Çıktıları

Bilgi

- Halkı ilgilendiren afetler sırasında yanlış bilgi (misinformation) ve dezenformasyonun (disinformation) yaygın biçimlerini **tanıma**.
- Konserler, festivaller veya protestolar gibi kalabalık veya yüksek stresli ortamlarda yanlış bilgilerin nasıl yayıldığını **anlama**.
- Büyük çaplı acil durum olaylarında yanlış bilginin potansiyel fiziksel ve psikolojik etkilerini **açıklama**.

Beceriler

Kamu afetleri sırasında yaygın yanlış bilgi ve dezenformasyon biçimlerini **tanıyın**.

Konserler, festivaller veya protestolar gibi kalabalık veya yüksek stresli ortamlarda yanlış bilginin nasıl yayıldığını **anlayın**.

Büyük ölçekli acil durum olaylarında yanlış bilginin olası fiziksel ve psikolojik etkilerini **açıklayın**.

Beceri Alanları

Bu beceriler doğrudan ESCO'nun **T3.2** çapraz becerisiyle ilişkilidir: Proaktif bir yaklaşım sergilemek

Sorumluluk üstlenmek

Kararlar almak

Kararlılık göstermek

Giriş: Kamu ve Büyük Mekân Afetlerinde Yanlış Bilgilendirme ve Dezenformasyonla Nasıl Başa Çıkılır?

- Bu eğitim modülü, yanlış bilginin (kasıtsız olarak yanlış bilgi) ve dezenformasyonun (kasıtlı olarak yanlış veya yanıltıcı içerik) konserler, protestolar, spor etkinlikleri veya festivaller gibi kamusal acil durumlar ve büyük mekan felaketleri sırasında nasıl hızla yayılabileceğine odaklanmaktadır.
- Bu durumlar genellikle kaotik, gürültülü ve kafa karıştırıcıdır; bu da insanları paniğe neden olabilecek, tahliyeyi geciktirebilecek ve hatta hayatları tehlikeye atabilecek yanlış bilgilere karşı daha savunmasız hale getirir.
- **Neden Önemli?**
- Bir krizde doğru bilgi hayat kurtarır, ancak yanlış mesajlar gerçeklerden daha hızlı yayılabilirCrowds often rely on social media or hearsay instead of verified sources, leading to dangerous decisions.
- Yanlış bilgiyi tanıma, ona tepki verme ve durdurma becerisi, özellikle yüksek stresli kamusal ortamlarda kritik bir hayat kurtarma yeteneğidir.
 - "Bir felakette, inandığınız ve paylaştığınız şeyler güvenlik ile tehlike arasındaki farkı belirleyebilir."

Temel Kavramlar ve Terminoloji

•**Yanlış Bilgi (Misinformation):** Aldatma niyeti olmadan paylaşılan yanlış veya hatalı bilgi
Güncel olduğunu düşünerek süresi geçmiş bir acil durum uyarısını paylaşmak.

•**Dezenformasyon (Disinformation):** Başkalarını kasıtlı olarak yanıltmak amacıyla yayılan yanlış bilgi.

Kalabalık bir etkinlikte panik yaratmak için gönderilen sahte bir uyarı.

•**Söylenti: Özellikle acil durumlarda yayılan, doğrulanmamış bilgi.**

Doğru, yanlış veya kısmen doğru olabilir — ancak güvenilir kaynaklar tarafından teyit edilmemiştir.

•**Resmi Kaynak: Doğrulanmış, doğru bilgi sağlayan güvenilir bir kuruluş veya otorite.**

Yerel acil durum hizmetleri, devlet kurumları, Kızılay, AB Sivil Koruma.

•**Kalabalık Paniği: Genellikle yanlış veya yanlış anlaşılan bilgilerle tetiklenen, büyük bir grup içinde yayılan ani ve ezici korku.**

Tahliyeler sırasında yaralanmaya veya kaosa neden olabilir.

•**Doğruluk Kontrolü (Fact-checking): Bir bilginin doğru olup olmadığını güvenilir ve resmi kaynaklarla karşılaştırarak doğrulama süreci.**

Yanlış bilginin yayılmasını durdurmada önemli bir beceridir.

Önemi Anlamak

- AB Sivil Koruma Mekanizması, 2014 yılında hastalık salgınları, seller, orman yangınları ve tahliyeler dahil olmak üzere acil durumlar için 58 kez aktive edildi. (civil-protection-humanitarian-aid.ec.europa.eu)
- 2020 ile 2023 yılları arasında Mekanizma, önceki yıllara göre belirgin şekilde daha fazla olmak üzere 320'den fazla kez tetiklenmiş, bu da Avrupa'da üst üste binen tehlikelerin karmaşıklığının arttığını göstermektedir. (civil-protection-humanitarian-aid.ec.europa.eu)
- 2021 yılında ECDC, AB'deki aşı dezenformasyonu ile mücadele üzerine bir rapor yayınlamış ve aşı dezenformasyonunu halk sağlığına ve aşılama oranına yönelik ciddi bir tehdit olarak göstermiştir. (ecdc.europa.eu)
- Avrupa Afet Direnci Hedefleri, AB ve üye devletler için, tehlikeleri öngörme, halkları hazırlama, erken uyarıları geliştirme, müdahaleyi iyileştirme ve sağlam sivil koruma sistemlerini güvence altına alma gibi ortak öncelikler belirlemektedir. (civil-protection-humanitarian-aid.ec.europa.eu)
- AB'nin sivil koruma çerçevesi (resmi olarak) KBRN (kimyasal, biyolojik, radyolojik ve nükleer), tıbbi ve diğer acil durumlara yönelik sınır ötesi kapasiteyi güçlendirerek krizlerde tutarlı, güvenilir iletişime duyulan ihtiyacın altını çizmektedir. (civil-protection-humanitarian-aid.ec.europa.eu)
- Stadyum acil durumları ve kitlesel toplantılar gibi kamusal afetlerde, yanlış bilgi resmi uyarılardan daha hızlı yayılabilir, bu da kalabalık paniğini körükler, tahliyeleri engeller ve hayat kurtarıcı eylemleri geciktirir.
- Ulusal düzeyde, sağlık bakanlıkları, acil durum teşkilatları ve ilk müdahale ekipleri sadece birincil tehlikelerle değil, aynı zamanda söylentiler, sahte uyarılar ve dezenformasyon kampanyalarıyla da mücadele etmek zorundadır.

Bu Eğitim Modülü Neden Önemli

- Günümüzün bağlantılı dünyasında, yanlış bilgi acil durumun kendisinden daha hızlı yayılabilir.
- Bir konserde, futbol maçında veya barışçıl bir gösteride olmanız fark etmeksizin, tek bir yanıltıcı gönderi, sahte uyarı veya söylenti; kaosa yol açabilir, yardımı geciktirebilir ve hatta can kaybına neden olabilir.
- Siz veya sevdiğiniz biri, kalabalık davranışının doğru olanla değil, insanların inandığı şeyle şekillendiği bir kamusal acil durumda mahsur kalabilir.
- Sakin kalmayı, bilgiyi doğrulamayı ve başkalarına yardım etmeyi bilmek, sizi sadece daha güvende yapmakla kalmaz, aynı zamanda başkalarının da rehberlik için başvuracağı biri haline getirir.
- Bir krizde, doğru bilgiyi paylaşmak düzinelerce hayatı kurtarabilir. Ne söylediğiniz veya söylemediğiniz gerçekten önemlidir.

Kamu ve Büyük Mekân Afetleri Bağlamında Yanlış Bilgilendirme ve Dezenformasyonun Ele Alınmasında Doğal Afetler

- Depremler, seller ve orman yangınları gibi doğal afetler genellikle yanlış bilginin yayılması için ideal koşullar olan kafa karışıklığı ve korkuyu tetikler.
- Tahliye güzergahları, barınma yerleri veya acil durum malzemeleri hakkındaki yanlış bilgiler krizi kötüleştirebilir.
- Büyük kamusal alanlarda (örneğin stadyumlar, açık hava festivalleri), doğrulanmamış söylentilerin neden olduğu panik, kurtarmayı geciktirebilir veya hayatları tehlikeye atabilir.
- Yanlış bilginin doğal afetlerle nasıl etkileşime girdiğini anlamak, toplulukların daha hızlı, daha güvenli ve daha akıllı tepki vermesine yardımcı olur.

Seller

Neden Önemli

- Seller, Avrupa genelinde en yaygın ve en hızlı gelişen afetler arasındadır.
- Sosyal medyada yer alan sahte tahliye bildirimleri veya resmi olmayan sel uyarıları gereksiz paniğe neden olabilir veya gerçek eylemleri geciktirebilir.
- Yanıltıcı iddialar (örneğin, "baraj yıkıldı" veya "köprü çöktü") sıklıkla yayılır ve resmi kurtarma çalışmalarını karmaşık hale getirir.
- Yanlış bilgi, özellikle şiddetli yağmur veya ani seller sırasında kentsel veya stadyum ortamlarında hızla yayılır.

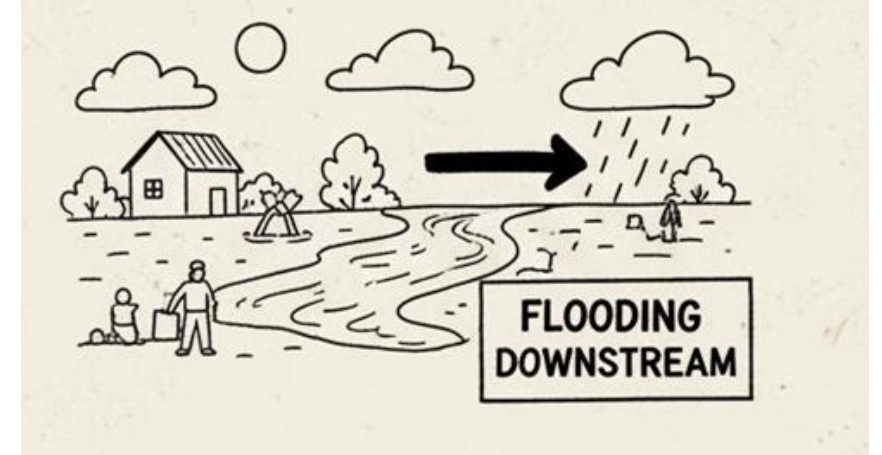

Şekil 1. Sel Baskınının Neden Önemli Olduğuna Dair İllüstrasyon
(gemini.google.com'dan yapay zeka ile oluşturulmuştur)

Seller

Mitler ve Yanlış Bilgi

- **Mit:** "Şu anda yağmur yağmıyorsa, sel riski yoktur."
- **Gerçek:** Yerel olarak yağmur yağmasa bile mansap (akarsu aşağısı) bölgelerde ani seller meydana gelebilir.
- **Mit:** "Sosyal medya uyarıları, resmi kaynaklardan daha hızlı ve daha doğrudur."
- **Gerçek:** Yalnızca sivil koruma veya meteoroloji yetkilileri tarafından doğrulanmış uyarılara güvenilmelidir.
- **Sel durumlarında, doğrulanmamış mesajlar insanları tehlike bölgelerine yönlendirebilir veya kitlesel tahliyeler sırasında trafik sıkışıklığına neden olabilir.**

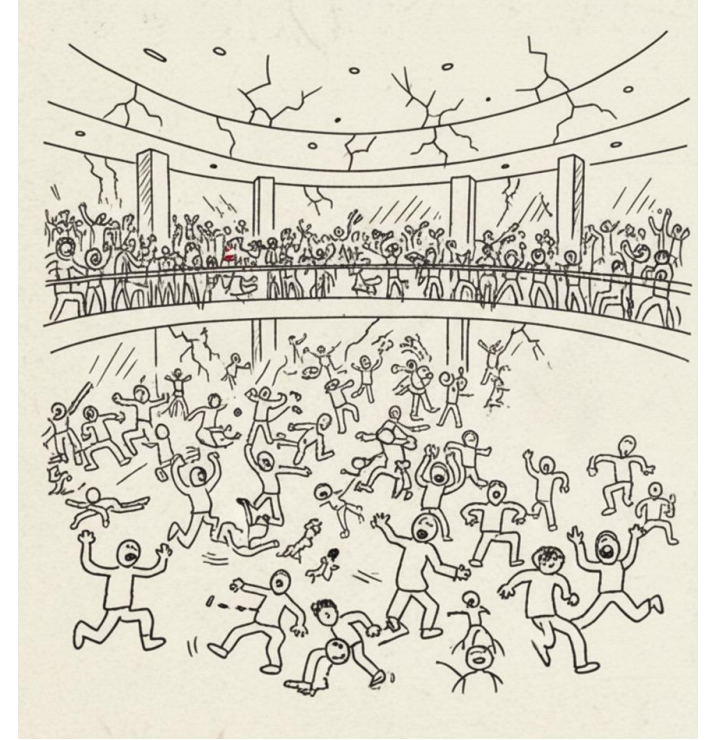

Şekil 3. Yerel olarak yağmur yağmasa bile mansap (akarsu aşağısı) bölgelerde ani seller meydana gelebilir. (gemini.google.com'dan yapay zeka ile oluşturulmuştur)

Depremler

Neden Önemli

- Depremler uyarı vermeden meydana gelir ve özellikle kalabalık kapalı mekanlarda genellikle anında paniğe neden olur.
- Kaos ortamında, artçılar veya bina çökmeleri hakkındaki söylentiler hızla yayılabilir.
- Yanlış sesli notlar veya videolar (örneğin, "X AVM'si çöküyor!") izdihamlara neden olabilir veya kurtarma ekiplerini yanlış yönlendirebilir.
- İletişim sistemleri çöktüğünde veya resmi kaynaklar geciktiğinde yanlış bilgi daha da hızlı yayılır.

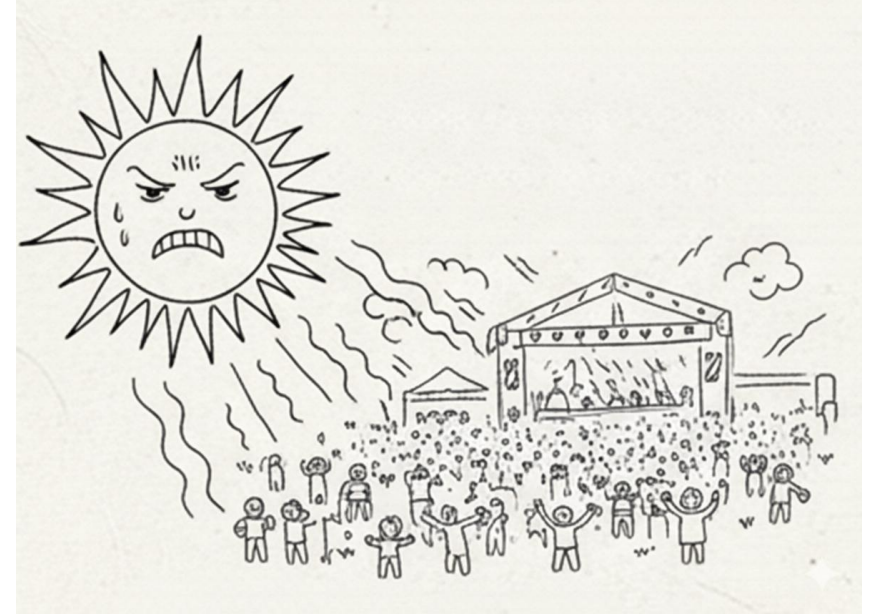

Şekil 4. Kamusal alanda deprem paniği illüstrasyonu
(gemini.google.com'dan yapay zeka ile oluşturulmuştur)

Sıcak Hava Dalgaları

Neden Önemli

- İklim değişikliğinin toplu toplantıları, festivalleri ve açık hava etkinliklerini etkilemesi nedeniyle sıcak hava dalgaları daha sık ve yoğun hale geliyor.
- Sağlık konusundaki yanlış bilgiler, susuzluğa, sıcak çarpmasına veya hastaneye yatışa yol açabilir.
- Yaygın mitler (örneğin, "Alkol içmek sizi serinletir") aşırı sıcaklarda tehlikelidir.
- Sıcaklık güvenliğiyle ilgili yanlış bilgiler yayıldığında savunmasız gruplar (çocuklar, yaşlılar, açık havada çalışanlar) daha büyük risk altındadır.

Şekil 5. Festival alanındaki sıcak hava dalgalarının görseli.
(gemini.google.com'dan yapay zeka ile üretilmiştir.)

Sıcak hava dalgaları

Efsaneler ve Yanlış Bilgiler

- Efsane: "Plajda değilseniz güneş kremine ihtiyacınız yoktur."
Gerçek: UV radyasyonu şehirlerde bile yoğun olabilir; tüm halka açık etkinliklerde güneşten korunmak çok önemlidir.
- Efsane: "Aşırı sıcakta güvende kalmak için vantilatörler yeterlidir." Gerçek: Vantilatörler vücut ısını düşürmez; gölgeli, havalandırılmış ve nemli alanlara erişim kritik öneme sahiptir.
- Sıcak hava dalgalarında yanıltıcı ipuçları, özellikle suya ve tıbbi desteğe sınırlı erişimi olan kalabalıklarda hayatları tehlikeye atabilir.

Şekil 6. Tüm halka açık etkinliklerde güneşten korunmak çok önemlidir.
(gemini.google.com'dan yapay zeka ile oluşturulmuştur.)

Duraklayın ve Düşünün

Misinformation During an Earthquake!!!

- Depremden sonra kalabalık bir meydan, telefonlarına bakan insanlar, kafa karışıklığı ve arka planda acil durum araçları.
- "Acil: Yetkililer 30 Dakika İçinde İkinci ve Daha Büyük Bir Deprem Beklendiğini Duyurdu!"
- Şehri sarsan büyük bir depremden kısa bir süre sonra, sosyal medyada "yarım saat içinde daha güçlü bir deprem bekleniyor" iddiasıyla bir mesaj hızla yayılmaya başlar. Barınaklardaki insanlar paniğe kapılıp dışarı koşar. Korku gerçeklerden daha hızlı yayıldıkça hastaneler ve acil durum hatları dolup taşar.
- Bu durumda ne yapardınız?
- Bu yanlış mesaj, kurtarma operasyonlarını ve kamu güvenliğini nasıl etkileyebilir?

Şekil 7. Deprem sonrası kalabalık bir meydanın çizimi
(gemini.google.com'dan yapay zeka ile oluşturulmuştur)

Duraklayın ve Düşünün

Deprem Yanlış Bilgilendirme Tepkisi!!!

- Sakin olun ve doğrulayın. Yalnızca resmi acil durum kanallarını (AFAD, Kızılhaç, AB Sivil Savunma) takip edin. Sarsıntı sırasında: Çökün, Korunun ve Tutunun. Sarsıntıdan sonra: Güvenli bir şekilde yardım edin, yalnızca doğrulanmış bilgileri paylaşın.
- Koşarak veya aceleyle dışarı çıkmak yaralanma riskini artırır. Doğrulanmamış "artçı şok uyarıları" paylaşmak paniğe neden olur ve kurtarma hatlarının tıkanmasına neden olur.
- Afetlerde, yanlış bilgi yardım etmekten daha hızlı yayılır, durun, doğrulayın ve güvenilir talimatlara göre hareket edin.

Kamu ve Büyük Mekân Afetleri Bağlamında Yanlış Bilgilendirme ve Dezenformasyonun Ele Alınmasında Teknolojik/Endüstriyel Afetler

- Kimyasal tesis patlamaları
- Nükleer veya radyasyon sızıntıları
- Endüstriyel yangınlar veya zehirli gaz salınımları
- Elektrik şebekesi veya iletişim sistemi arızaları
- Bu tür olaylar, yanlış bilgi ve söylentileri körükleyen yüksek belirsizlik ve halkta korku yaratır.
- Yanlış paylaşımlar (örneğin, "şehre yaklaşan zehirli bulut") kitlesel paniğe neden olabilir ve tahliye yollarını tıkayabilir.
- Teknik terimler ve gecikmiş resmi güncellemeler, halkın gerçeği söylentiye göre değerlendirmesini zorlaştırır.
- Aileler, resmi uyarıları nasıl doğrulayacaklarını ve söylentiye dayalı eylemlerden nasıl kaçınacaklarını planlamalıdır.
- Erken uyarı sistemleri: Doğrulanmış kanallardan net, çok dilli ve tutarlı mesajlara ihtiyaç vardır.

Kimyasal Sızıntı / Toksik Salınım

Neden Önemlidir?

- Büyük mekanlar (örneğin, şehirlerin yakınındaki stadyumlar veya sanayi bölgeleri), paniğe yol açan zehirli gaz sızıntıları veya kimyasal sızıntılarla karşı karşıya kalabilir.
- Sosyal medya söylentileri (örneğin, "hava her yerde zehirli") kitlesel paniğe ve trafik kaosuna neden olabilir.
- Acil durum ekiplerinin, yerinde barınma veya tahliye konusunda rehberlik etmek için açık, hızlı ve tutarlı bir şekilde iletişim kurması gerekir.
- Psikolojik ilk yardım, kalabalıklar arasındaki korku ve kafa karışıklığını gidermelidir.

Kimyasal Sızıntı / Toksik Salınım

Efsaneler ve Yanlış Bilgiler

- **Efsane: "İnsanlar koşuyorsa, ölümcül bir gaz sızıntısı da var demektir!"**
Gerçek: Tüm kimyasal sızıntılar hayati tehlike oluşturmaz; gereksiz hareketler maruz kalma riskini artırabilir.
- **Efsane: "Maskeler ve ıslak bezler sizi tüm toksinlerden korur."** **Gerçek: Yalnızca belirli solunum cihazları kimyasal buharlara karşı koruma sağlar.**
- **Büyük mekanlarda söylenti kontrolü ve koordineli iletişim hayati önem taşır. Paylaşmadan önce mesajları doğrulayın ve resmi güvenlik kanallarını takip edin.**

Radyolojik Kaza / Nükleer Tesis Sızıntısı

Neden Önemlidir?

- Radyolojik bir olay (örneğin, kentsel alanlara veya büyük kalabalıklara yakın yerlerde sızıntı) kitlesel korku ve uzun vadeli yanlış bilgilendirme yaratır.
- Dezenformasyon, "şehre yaklaşan radyasyon bulutu", "hükümetin verileri gizlemesi" vb. gibi hızla yayılır.
- Bunlar tahliye kaosuna veya zihinsel sıkıntıya yol açabilir.
- Hazırlık, mitleri önceden çürütmeyi ve sözcülerin net ve güvenilir güncellemeler için eğitilmesini gerektirir.

Radyolojik Kaza / Nükleer Tesis Sızıntısı

Efsaneler ve Yanlış Bilgiler

- Efsane: "Her türlü radyasyon maruziyeti ölümcüldür." Gerçek: Sağlık üzerindeki etkisi büyük ölçüde değişir; maruziyetlerin çoğu düşük düzeydedir ve uygun barınma ile yönetilebilir.
- Efsane: "İyot veya alkol içmek radyasyonu yok eder." Gerçek: Her ikisi de etkisiz ve tehlikelidir. Yalnızca resmi potasyum iyodür, tavsiye edildiğinde kısmi koruma sağlar.
- Şeffaflık ve bilime dayalı mesajlarla korkuyla mücadele edin. Sessizlik, dezenformasyonun hakim olması için alan yaratır.

Kamusal Alanlarda Endüstriyel Patlama/Yangın

Neden Önemlidir?

- Kalabalık mekanların yakınındaki endüstriyel yangınlar veya patlamalar, anında viral yanlış bilgilere yol açabilir.
- "Şehir merkezinde zehirli duman yayılıyor" gibi asılsız iddialar, acil durum müdahale hatlarını meşgul edebilir.
- Mekan yetkilileri, acil durum servisleri ve medya arasında koordineli iletişim çok önemlidir.
- Vurgu: Zamanında güncellemeler, tutarlı mesajlar ve görünür resmi varlık, güven oluşturur.

Kamusal Alanlarda Endüstriyel Patlama/Yangın

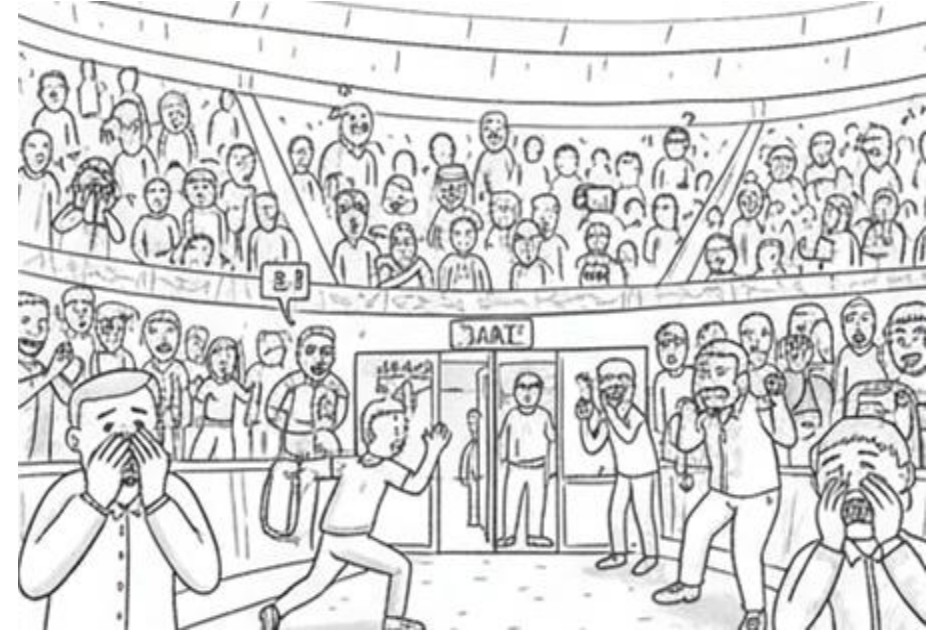
Efsaneler ve Yanlış Bilgiler

- Efsane: "Siyah duman varsa, her zaman zehirlidir." Gerçek: Duman rengi, hava kalitesi uyarılarını takip eden güvenilir bir toksisite göstergesi değildir.
- Efsane: "Yetkililer gerçek hasarı gizliyor." Gerçek: Dezenformasyon genellikle doğrulanmış raporlardan önce ortaya çıkar; resmi brifingleri bekleyin.
- Hızlı, net ve empatik iletişimle söylentilerin yayılmasını önleyin; yanlış bilgi, yangının kendisinden daha hızlı yayılır.

Duraklayın ve Düşünün

Stadyumda Kargaşa – Kimyasal Sızıntı mı Yoksa Yanlış Alarm mı!!!

- Kalabalık bir futbol maçı sırasında, girişin yakınındaki birkaç kişi öksürmeye ve yüzlerini kapatmaya başlar. Birkaç dakika içinde sosyal medya paylaşımları, "yakındaki fabrikadan zehirli gaz sızıntısı" olduğunu iddia eder. Kalabalık paniklemeye başlar; bazıları çıkışlara koşar, bazıları video çeker ve çelişkili bilgiler verir. Güvenlik görevlileri tahliye mi, karantina mı yoksa yetkililerin onayını mı beklemeleri gerektiğinden emin değildir.
- Çevrimiçi ortamda duyduklarınızı paylaşıyor mısınız?
- Çıkışa doğru hareket edin?

Şekil 8. Stadyumdaki Karmaşanın Görseli
(gemini.google.com'dan yapay zeka ile oluşturulmuştur)

Duraklayın ve Düşünün

Kamu Etkinliğinde Kimyasal Sızıntı veya Yanlış Alarm!!!

- Sakin olun ve sosyal medyada veya mesajlaşma uygulamalarında doğrulanmamış bilgileri yaymaktan kaçının.
- Etkinlik güvenliği, yerel acil durum servisleri veya doğrulanmış uyarı kanallarından (örneğin AFAD, AB Sivil Koruma, Kızılhaç) gelen resmi talimatları izleyin.
- Yerinde kalmanız talimatı verilirse, kapalı bir alana geçin, kapı ve pencereleri kapatın ve resmi güncellemeleri takip edin.
- Özellikle savunmasız bireylerin (çocuklar, yaşlılar veya engelliler) sakın kalmasına yardımcı olun.
- Yönsüz bir şekilde çıkışlara doğru koşmak izdihama ve yaralanmalara neden olabilir.
- Video kaydetmek veya paylaşmak paniğe ve yanlış bilgiye yol açar.
- Resmi olmayan paylaşımlara güvenmek, insanları güvenli alanlar yerine tehlikeli bölgelere götürebilir.
- "Kamu afetlerinde, sakinlik ve doğrulanmış bilgiler, hızlı tepkilerden daha fazla hayat kurtarır."

Kamu ve Büyük Mekân Afetleri Bağlamında Yanlış Bilgilendirme ve Dezenformasyonun Ele Alınmasında Biyolojik/Sağlık İlgili Afetler

- Pandemiler ve Salgınlar (örneğin COVID-19, Grip, Maymun Çiçeği)
- Gıda veya Su Kaynaklı Salgınlar (örneğin Salmonella, Kolera)
- Vektör Kaynaklı Hastalıklar (örneğin Dang Humması, Zika, Sıtma)
- Kamusal Alanlarda Biyolojik Kontaminasyon (örneğin küf, biyolojik tehlikelere maruz kalma veya kasıtlı kontaminasyon)
- Bu Modülle İlgililik
- Yanlış Bilgi Riski: Yanlış sağlık iddiaları ve söylentileri, özellikle sosyal medyada hızla yayılarak halkın korku ve güvensizliğini artırır.
- Evde Hazırlık: Güvenilir hijyen, güvenli gıda/su depolama ve doğrulanmış sağlık uyarılarına erişim çok önemlidir.
- Erken Uyarı İhtiyaçları: Resmi sağlık yetkililerinden hızlı ve şeffaf iletişim paniği önler.
- Psikolojik İlk Yardım: Sürekli olarak endişe verici veya yanlış bilgilere maruz kalmak kaygıyı artırır; net ve sakin mesajlar stresi azaltır ve uyumu artırır.
- “Biyolojik afetlerde doğru bilgi, tıbbi yardım kadar hayati önem taşır.”

Pandemi (COVID-19, Grip)

Neden Önemlidir?

- Halkın paniği ve yanlış bilgilendirme, virüsün kendisinden daha hızlı yayılıyor.
- Sahte tedaviler, komplo teorileri ve sahte önleyici yöntemler bilime olan güveni zedeliyor.
- Büyük mekanlar (okullar, alışveriş merkezleri, etkinlikler) enfeksiyon riskini ve söylenti dolaşımını artırıyor.
- Hazırlıklı Olmak: Güvenilir kaynaklar ve doğrulanmış sağlık protokolleri kaosu azaltır.

Pandemi

Efsaneler ve Yanlış Bilgiler

- Efsane: Birden fazla maske takmak enfeksiyonu daha iyi önler. Gerçek: DSÖ ve CDC, uygun şekilde takılmış tek bir maske öneriyor; fazladan katmanlar nefes alabilirliği azaltır.
- Efsane: COVID-19 gripten daha kötü değildir, bu nedenle herhangi bir önlem almaya gerek yoktur. Gerçek: COVID-19 daha hızlı yayılır ve ciddi komplikasyonlara yol açabilir.
- "Viral paylaşımlara değil, bilime dayalı rehberliğe güvenin."

Gıda ve Su Kaynaklı Salgınlar (Salmonella, Kolera)

Neden Önemlidir?

- Kirlenmiş yiyecek veya su, halkta paniğe ve kurumlara yönelik suçlamalara yol açabilir.
- Bazı yiyecekler veya tedarikçiler hakkındaki söylentiler gereksiz korkuya neden olur.
- Halka açık alanlarda hijyen konusundaki yanlış bilgiler, kirlenmenin kendisinden daha hızlı yayılabilir.
- Hazırlık: Hijyen eğitimi ve şeffaf bilgilendirme hayat kurtarır.

Gıda ve Su Kaynaklı Salgınlar

Efsaneler ve Yanlış Bilgiler

- Efsane: Kirlenmiş yiyecekleri yedikten sonra çok miktarda alkol içmek mikropları öldürür. Gerçek: Alkol vücudu sterilize etmez ve susuzluğu daha da kötüleştirebilir. Efsane: Suyu bir kez kaynatmak tüm kirleticileri yok eder. Gerçek: Bazı kimyasal kirleticiler sadece ısıtma değil, filtreleme de gerektirir.
- "Hijyen bilgileri sosyal medyadan değil, sağlık yetkililerinden alınmalıdır."

Vektör Kaynaklı Hastalıklar (Dang Humması, Zika)

Neden Önemlidir?

- Yanıltıcı önleme ipuçları (örneğin sarımsak, vitamin efsaneleri) kanıtlanmış önlemlerin yerini alabilir.
- Toplumda panik, enfekte bireylerin damgalanmasına neden olabilir.
- Erken ve doğru iletişim, korku temelli tepkileri önler.
- Hazırlık: Üreme önleme konusunda farkındalık ve doğrulanmış sağlık uyarıları.

Vektör Kaynaklı Hastalıklar

Efsaneler ve Yanlış Bilgiler

- Efsane: Sivrisinek kaynaklı hastalıklardan yalnızca kirli bölgeler veya yoksul topluluklar etkilenir. Gerçek: Sivrisinekler temiz suda da ürer; herhangi bir durgun su risk oluşturabilir. Efsane: Sarımsak yemek veya vitamin almak sivrisinek ısırıklarını önleyebilir. Gerçek: Yalnızca kovucular ve üreme alanlarını ortadan kaldırmak kanıtlanmış önleyici yöntemlerdir.
- "Etkili önleme, doğrulanmış bilgilerle başlar."

Duraklayın ve Düşünün

Sağlık Krizinde Yanlış Bilgilendirme!!!

- Büyük bir müzik festivali sırasında, birkaç katılımcı aniden baş dönmesi ve mide bulantısı hissettiğini bildirdi. Dakikalar içinde, "hava yoluyla bulaşan tehlikeli bir virüsün kalabalığa yayıldığını" iddia eden bir sosyal medya paylaşımı viral oldu. Panik yayıldı; insanlar çıkışlara koştu, bazıları bayıldı ve acil müdahale ekipleri durumu kontrol altına almakta zorlandı. Bir saat sonra yetkililer, bunun viral bir salgın değil, tek bir satıcıdan kaynaklanan gıda zehirlenmesi olduğunu doğruladı.
- Kalabalığın bir parçası olsaydınız ve viral paylaşımı görseydiniz ne yapardınız?
- Yanlış bilgi, böyle bir acil durumu nasıl kötüleştirebilir?
- Tepki vermeden önce gerçeği doğrulamanıza hangi kaynaklar veya eylemler yardımcı olur?

Şekil 9. Bir Sağlık Krizi Sırasında Yanlış Bilgilendirme
(gemini.google.com'dan yapay zeka ile oluşturulmuştur)

Duraklayın ve Düşünün

Sakin Olun, İddiayı Doğrulayın!!!

- Kalabalıkta ani bir kaos veya söylenti çıktığında, ilk tepkiniz paniğe kapılmak olmamalı. Duraklayın, durumu gözlemleyin ve sakin kalın. Panik halinde çıkışlara koşmak, izdiham, düşme, bayılma ve ezilme yaralanmaları riskini büyük ölçüde artırır.
- Aslında gıda zehirlenmesi olan bir virüs gibi asılsız bir söylentiyle tetiklenmiş olsa bile, kontrolsüz hareketler, hayati tehlike oluşturmayan bir durumu izdiham nedeniyle ölümcül bir toplu ölüm olayına dönüştürebilir.
- "Tehlikeli bir hava yoluyla bulaşan virüs" iddiasını içeren viral bir sosyal medya paylaşımı gördüğünüzde, bu bilgiyi derhal resmi kanallardan doğrulamaya çalışmalısınız.
- Kriz ve afetlerde, hızla paylaşılan sosyal medya bilgilerinin %70'inden fazlası genellikle yanlış veya abartılı. Doğrulanmamış, anonim paylaşımlar korku uyandırmak için tasarlanmıştır ve gerçeğe dayanmaz.
- Etkinliğin güvenlik ekibinden, yerel Sağlık Bakanlığı/Halk Sağlığı Kurumu'ndan veya Acil Durum Yönetim Birimlerinin (Kızılhaç veya ulusal afet ajansları gibi) resmi sosyal medya hesaplarından resmi duyuruları kontrol edin.
- Güvenlik görevlilerinin, ilk müdahale ekiplerinin veya etkinlik personelinin yakınındaysanız, sakin olun ve talimatlarını izleyin.
- Resmi Rehberlik Bağlantısı: Uluslararası yönergeler (örneğin, AB Sivil Savunma, FEMA), toplu toplantılarda yetkili personelin talimatlarının çok önemli olduğunu vurgular. Yanlış bilgilendirme anlarında, personelin tek bir resmi duyuru yapması panik yönetiminin anahtarıdır.

İlham Veren Eylemler ve Rol Modelleri

Bu uluslararası örnekler, kriz anında paniğe karşı doğrulama ve sakin hareket etmenin gücünü vurguluyor.

'Kasırğa Köpekbaliğı' Aldatmacası – ABD us

Büyük kasırgalar sırasında, su basmış bir otoyolda yüzen bir köpekbaliğının viral, sahte bir görüntüsü yaygın paniğe ve kurtarma çalışmalarının aksamasına neden oldu.

Profesyonel bilgi denetçileri ve resmi hava durumu muhabirleri, aldatmacayı çürütmek için derhal ters görüntü araması kullandılar ve su baskınları hakkında doğrulanmış, uygulanabilir güvenlik bilgileri paylaşmaya odaklandılar.

Paylaşmadan Önce Doğrulayın. Bir haber çok şok edici veya sansasyonelse, ara verin. Eylemlerinizin korkuya değil, gerçeklere dayandığından emin olmak için resmi kaynakları (Ulusal Hava Durumu Servisi, Kızılhaç) kontrol edin.

"İnfodemi" Mücadelesi – Dünya Sağlık Örgütü (WHO)

COVID-19 pandemisi, hastalık kadar hızlı yayılan bir "infodemi"ye (örneğin "gargara yapmak virüsü iyileştirir" gibi yanlış sağlık iddialarının patlaması) tanık oldu. DSÖ, hükümetler ve teknoloji ortaklarıyla birlikte, halka sahte haber taktiklerini nasıl tespit edeceklerini ve dijital okuryazarlık nasıl geliştireceklerini öğretmek için araçlar ve kampanyalar ("Viral Ol!" oyunu gibi) oluşturdu.

Dijital Dayanıklılık Oluşturun. Siz bir bekçisiniz. Bir aldatmacanın işaretlerini öğrenerek ve sağlık uzmanlarının rehberliğine güvenerek, yalnızca kendinizi değil, toplumunuzu da panik ve zararlı eylemlerden korursunuz.

Unutmayın: Disiplin Paniği Yener. Doğrulama Bir Hizmet Eylemidir.

Keşfedilecek Daha Fazla Bilgi

- Resmi Kılavuz (IFRC: Hukuk ve Afet Hazırlığı ve Müdahale Kontrol Listesi (IFRC Afet Hukuku Programı) [IFRC DPR Kontrol Listesi Bağlantısı])
- Hükümetlerin ve kuruluşların afetlere nasıl hazırlandıklarını ve müdahaleyi nasıl yönettiklerini gösteren üst düzey bir çerçeve sunar ve karışıklık ve paniği önleyen rolleri açıklar. STK El Kitabı (UNICEF: Çevrimiçi Yanlış Bilgilendirmeye Mücadele Kaynak Paketi [UNICEF Kaynak Paketi Bağlantısı])
- İletişimciler, eğitimciler ve toplum liderleri için "infodemi" ile aktif olarak mücadele konusunda pratik, kanıta dayalı taktikler, rehberlik ve araştırma özetleri sunar.
- Eğitim Videosu (TEDx Konuşması: "Botları suçlamayın, sahte haberler insanlar tarafından yayılır" (Sinan Aral) [YouTube TEDx Bağlantısı])
- Yanlış bilginin gerçeklerden daha hızlı yayılmasının psikolojik ve sosyal nedenlerini açıklayarak, bilgi akışındaki kendi rolünüzü fark etmenizi öğretir.
- Avrupa Araştırması (AB DisinfoLab: Kaynaklar Merkezi (AB DisinfoLab) [AB DisinfoLab Kaynakları Bağlantısı])
- Avrupa araştırmaları, politika analizleri ve uzmanların kıta genelindeki dezenformasyon tehditlerini izlemek ve bunlarla mücadele etmek için kullandıkları araçlar için merkezi bir kaynak.

Bu eğitim modülünü oluşturmak için kullanılan kaynaklar

- Uluslararası Kızılhaç ve Kızılay Dernekleri Federasyonu (IFRC). (2019). Hukuk ve afetlere hazırlık ve müdahale kontrol listesi. Afet Hukuku Programı.
- Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu (UNICEF). (2020). Çevrimiçi yanlış bilgilendirmeye mücadele kaynak paketi. UNICEF Avrupa ve Orta Asya Bölge Ofisi (ECARO).
- AB DisinfoLab. (t.y.). Kaynaklar. Erişim tarihi: 10 Ekim 2025, <https://www.disinfo.eu/resources/>
- UNICEF İrlanda. (t.y.). Dijital vatandaşlık ve aktivizm. Erişim tarihi: 10 Ekim 2025, <https://www.unicef.ie/our-work/schools/global-issues/digital-activism/>
- Aral, S. (2018, 10 Eylül). Botları suçlamayın, sahte haberler insanlar tarafından yayılıyor [Video]. TEDx Konuşmaları. <https://www.youtube.com/watch?v=Ah9H4-QSBL0>

ORTAKLIK

<https://ied.eu/>

<https://denizli.afad.gov.tr/>

<https://neotalentway.com/>

<https://www.eva93.lv/>

<https://ngo-nfe4y.com.ua/en>

<https://vonhope.is/>

VET-READY ile Kolaylıkla Öğrenin!
ÜNİTE 2 KAMUSAL VE BÜYÜK MEKANLARDA AFETLERE
HAZIRLIK VE MÜDAHALE
EĞİTİMİ MODÜLÜ 8: Kamusal ve Büyük Mekan
Afetlerinde Yanlış Bilgilendirme ve Dezenformasyonla
Mücadele

BİZİ TAKİP EDİN

<https://vetready.eu/>